

твори, що не відповідали певним стандартам, могли бути вилучені з публікації чи навіть заборонені. Таким чином, Спілка письменників України виконувала не лише роль об'єднуючої літературної спільноти, але і інструмент соціального контролю та формування ідеології в контексті радянської системи.

В ідеологічно насиченому середовищі Радянського Союзу особлива увага приділялася літературі, оскільки літературні твори мали потужний вплив на суспільство та могли визначати свідомість громадян. Письменники, які відповідали ідеологічним критеріям, ставали своєрідними національними героями та оточувались поклонінням. Створені ними літературні образи служили праобразами ідеального громадянина Радянської держави.

Літературні твори, які відповідали ідеологічній лінії, ставали сценаріями будівництва комунізму та підтримували ідеологію радянського режиму. Письменники виступали як важливі агенти ідеології, сприяючи формуванню «правильних» поглядів та цінностей серед читачів. Їхні твори використовувалися для поширення та пропаганди комуністичних ідеалів, створюючи образ ідеального громадянина Радянської держави.

Ця концепція відображала основи системи контролю над літературною сферою в Радянському Союзі. Літературні твори слугували не лише засобом розважання, але й інструментом формування певних соціальних та ідеологічних уявлень. Ідея ідеального громадянина, що виникала з літературних творів, стала важливим елементом конструкції колективної свідомості та виховання нового типу громадянина, відданого ідеалам комунізму.

Література

1. Спілка письменників СРСР. *Лексика – українські енциклопедії та словники*. URL: https://leksika.com.ua/14100223/ure/spilka_pismennikov_srsr (дата звернення: 13.11.2023).

2. Спілка письменників України. *Лексика – українські енциклопедії та словники*. URL: https://leksika.com.ua/15410517/ure/spilka_pismennikov_ukrayini (дата звернення: 13.11.2023).

РОЗКОЛ РУП ЯК ПРИКЛАД ВНУТРІШНЬОПАРТІЙНОГО РОЗКОЛУ СЕРЕД ПАРТІЙ ПІДРОСІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ

Сергій Балабанов

Науковий керівник:
Віталій Крижанівський

Дослідження присвячено питанню проблеми внутрішнього розколу Радикальної української партії внаслідок ідеологічних суперечностей, як типовому прикладу внутрішньопартійних розколів серед політичних партій Підросійської України на початку минулого століття

Ключові слова: РУП, політична програма, партійний розкол, ідеологія, пролетаріат, соціалізм, націоналізм.

Період 1900-1917 років, був етапом політичної історії України, що характеризувався бурхливим розвитком політичних партій на територіях України, що входили до складу Російської імперії. Але попри те, що більшість партій мала дуже схожі цілі та завдання політичні лідери не змогли досягти міжпартійної єдності, а й навіть внутрішньопартійної єдності, через велику кількість суб'єктивних та об'єктивних факторів. Одним з ключових факторів, котрі призводили до виникнення внутрішніх протиріч було ставлення до національного питання та державного устрою територій після політичної перемоги над Російською імперією.

Найкращим прикладом внутрішньопартійного розколу може слугувати Радикальна Українська Партія, внаслідок розколу якої утворилось декілька політичних груп з дуже різними політичними поглядами.

Для аналізу зміни ідеології партій ми дослідимо документ «Самостійна Україна» написаний у 1900 році М. Міхновським.

У творі основна увага приділяється питанням легітимності української державності через аналіз історичних документів, таких як «переляславські статті», у документі засуджується імперська політика Росії, бездіяльність політичної та інтелектуальної еліти України по відношенню до підкореного положення нації. Попри глибокий історичний аналіз у «Самостійній Україні» дуже мало уваги було приділено політичній програмі партії, вимоги обмежувались побудовою незалежної, унітарної української держави заснованої на моно-національній основі, яка на думку Міхновського повинна займати територію від Карпатських гір на Заході та Кавказьких на Сході. Популізм та націоналізм настроїв брошури на нашу думку найкраще виражає наступна цитата: «Усіх, хто на цілій Україні не за нас, той проти нас. Україна для Українців, і доки хоч один ворог чужинець лишиться на нашій території, ми не маємо права покласти оружжя» [3, 61], така позиція відвертала від ідей Міхновського українців іноземного походження навіть всередині РУП. Але найбільшою проблемою програмового документу на нашу думку була відсутність соціальної програми, що не дозволяло залучити широкі маси робітників та селян, які надавали перевагу лівим партіям.

Через політичну та ідеологічну недосконалість «Самостійної України» у 1903 році редакцією внутрішньопартійного органу «Гасло» був запропонований нарис програми РУП [1, с. 29].

Нарис програми починався з проголошення РУП частиною світового пролетарського руху. Далі у документі аналізується тогочасна соціально-політична ситуація розглядається з точки зору аналізу виробничих сил, і робиться висновок, що причиною пригніченого становища українців є не тільки загарбницька політика імперії, а й соціальна несправедливість, котра завжди супроводжує таку політику. Для вирішення проблем України у програмі РУП пропонується низка реформ у різноманітних сферах.

Реформи у державотворчій сфері передбачали перетворення України на автономну республіку з власною конституцією, загальним, рівним, пасивним і активним виборчим правом, незалежним від статі, релігійного та соціального положення виборців, запровадження Народної Ради як вищого органу влади та місцевих органів самоврядування з виборними особами, тощо.

Соціальні реформи передбачали зрівняння усіх людей перед законом, рівноправність усіх громадян незалежно від їх релігійної, вікової, національної чи

статевої приналежності, свободу друку та зібрань, встановлення недоторканості житла, відміну смертної кари та довічного ув'язнення, відділення держави від релігійних організацій, запровадження загальної, безоплатної освіти, тощо.

Найбільша увага у програмі партії була приділена реформам спрямованим на захист робітників, зокрема пропонувалось скорочення робочого дня до 8 годин, заборона дитячої, та обмеження підліткової праці, захист праці жінок, надання допомоги вагітним жінкам, робітникам, що отримали травми на підприємствах, старим робітникам та іншим вразливим категоріям працівників, заборона шкідливих засобів виробництва, повний дозвіл страйків та запровадження системи інспекцій, котра повинна стежити за дотриманням прав робітників.

Окремо у програмі виокремлено реформи, що стосуються положення селян, до них належать відміна податків та повинностей, що зобов'язані сплачувати селяни, законів, котрі роблять селянина залежним від громади та місця проживання, повернення селянам поміщицьких та церковних наділів, зменшення орендної плати [4, с. 114-121].

Таким чином проект програми 1903 року значно відрізнявся від «Самостійної України» і за ідеологічною спрямованістю і за ставленням до національного питання, наслідком цього стало значне підвищення конкурентоспроможності партії.

Після 1903 року популярність партії серед населення значно зростає, поступово з'являються представництва РУП у великих містах підросійської України, а у 1905 проект програми партії на другому партійному з'їзді РУП, майже без змін. [2, с. 121-124] Такий розвиток подій викликає невдоволення з боку націоналістично налаштованих учасників партії, які у 1905 році починають виходити з РУП до УРП.

Таким чином проаналізувавши програмні документи Радикальної Української Партії ми можемо бачити як зміна ідеологічної спрямованості партій впливає на популярність партії та водночас стають причиною внутрішніх розколів.

Література

1. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Дослідження. Київ, 1966. 254 с.
2. Матеріали ІІ з'їзду Революційної Української партії. *Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали*. В 2-х т. Т. 1. Київ: Сучасність, 1983. С. 261 – 267.
3. Міхновський М. «Самостійна Україна». *Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали*. В 2-х т. Т. 1. Київ: Сучасність, 1983. С. 261 – 267.
4. Перші програми Революційної Української Партії. *Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали*. В 2-х т. Т. 1. / Упор. Т. Гунчак, Р. Сольчаник Київ: Сучасність, 1983. С. 71 - 86.